

ISLAM

2030

İslam 2030

Cüneyt Sezer

Genel Yayın Yönetmeni: Hayati Bayrak

Yayın Yönetmeni: Enes Celep

Editör: Abdullah Zaimoğlu

Mizanpaj: Zeynep Bayrak

Kapak Tasarımı: Altamira Ajans

Hayat Yayınları: 832

Düşünce: 3

1. Baskı: İstanbul / Nisan 2026

ISBN: 978-605-151-621-9

Yayıncı Sertifika No: 75092

© 2026 Hayat Yayıncılık İletişim Yapım, Eğitim Hizmetleri ve Ticaret A.Ş.

Tüm yayın hakları anlaşmalı olarak Hayat Yayınları'na aittir.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.

Baskı: Alioğlu Matbaası

Matbaa Sertifika No: 45121

Molla Gürani Mahallesi Oğuzhan Caddesi No: 15 Kat: 3 Daire: 5

34093 Fındıkzade - Fatih / İstanbul Tel: (212) 613 11 00 | Gsm: (530) 259 80 96

www.hayat yayinlari.com | e-posta: hayat@hayat yayinlari.com

Cüneyt Sezer

İSLAM 2030

Hayat

Cüneyt Sezer

Farklı coğrafyalarda düşünce kuruluşlarıyla çalışmış, üniversite-lerde konferanslar vermiş ve bilimsel projelere katkıda bulunmuş bir düşünce adamıdır.

Akademik disiplini, toplumsal gözlemleri ve düşünsel birikimiyle çağımızın kritik meselelerine yeni bir bakış sunmaktadır. Binlerce kitabın editörlüğünü ve araştırmacılığını üstlenmiş, birçok projede ana danışman olarak yer almıştır. Dört binden fazla makalesiyle bilimsel araştırma ve düşünce merkezlerinde üretmeye devam etmekte; çalışmaları, bilginin masa başında değil, hayatın tam merkezinde sınıandığını göstermektedir.

İnanç ve değerler dünyası düşünce çizgisinin zeminidir. Eserlerinde kapsayıcı bir dil kullanır; okuru düşünmeye, sorgulamaya ve müdahil olmaya davet eder. Onun için yazmak bir tekliftir. Her cümle, yeni bir yolculuğun çağrısıdır.

İÇİNDEKİLER

- 7 • Mukaddime
- 41 • Din, Dindar, Azınlık
- 53 • İlim, Amel, Ahlak
- 69 • İlgi, Talep, İlim
- 81 • Fıkıh, İcma, Usûl
- 96 • İslam, İman, İhsan
- 113 • İnsan, Aile, Çocuk
- 128 • Söz, Söylem, Kalem
- 140 • Kâr, Ortaklık, Destek
- 157 • Teknoloji, Biyoloji, Siyaset
- 166 • Kim, Kimlik, Aidiyet
- 176 • Mahiyet, Maslahat, Muhabbet
- 195 • Kudret, Bilim, Medrese
- 208 • Ahiret, Dünya, Mizan
- 228 • Akıl, Fikir, İslam
- 239 • Bidayet

Mukaddime

İlahi nizamın içinde görevini bilene hamd, yol bulmaktır.

İlahi intizamın gereklerini yaşayana hamd, yolda olmaktır.

İlahi nazmın içinde cümle olana hamd, yol olmaktır.

Hamdimiz duamızdır.

Dua, insan olarak, insanlarla bir olarak, insanlık için yol olanların ardınca yürümektir. Dünyanın debdebesine kapılmadan, hakikatin kadrine mahkûm olduğumuzu bilmenin şükrüne varmaktır.

Bu eserin her satırında nesiller için hakikat arayışına, sabır ve istikametle mihmandarlık eden, kütüphanesini açan ve beyan izni veren kıymetli babama hürmetlerimi arz ederim.

Merkezin kaybolmadığını, yolun tükenmediğini ve insanın mümkün olduğunu yaşayarak öğreten, bu mukaddimenin en sessiz dayanağıdır.

Cenabı Hakk'tan, bu yürüyüşte bize rehberlik edenlerin izini bereketli kılmasını, bize de hakiki talebelik üzere yolda olmayı niyaz ederim.

Yol bulmak nimettir.

Yolda olmak gayrettir.

Yol olmak emanettir.

Bu kitap, dünyaya mahkûm olmamayı seçen kalpler için yazıldı. Zihinlerde başlayacak sürecin ilk adımlarını gösterecek, yapılacaklara dair fiili kılavuz olacak ve cümle olmanın niyazını taşıyacak. Bu niyazın amacı başımıza gelecekleri öngörmek değil, 2030'dan itibaren ekilmesi gereken tohumların haklı gerekçelerini ortaya koymak ve bu fiiliyatın kılavuzunu, yani hayatın içinde uygulanabilir yol haritasını oluşturmaktır. Bu kılavuz, bireyin iç düzeninden toplumsal yapıya, toplumsal yapıdan küresel ilişkilere uzanan yolun işaretlerini taşır.

Gelecek tahmin edilmez, inşa edilir.

Fiilin olması için en az üç aşamaya ihtiyaç duyarız.

İnsan vücudundaki hücrelerden insanın bütününe kadar bu gerçeklik biyolojik kavram olarak karşımızda durmaktadır. Nasıl ki hücre olmadan beden, beden olmadan toplum, toplum olmadan tarih var olamaz; her şey üç kapıdan geçerek hakikatini bulur.

Yaratılmış her şey mutlak iki şeye muhtaçtır ve en az bir şeyin vesilesidir.

Hayat üç merhaleli biçimde yaşanır. Üç aşama, sadece biyolojik gerçeklik değil; ruhun, toplumun ve tarihin de değişmez yasasıdır. Her fiil, üç kapıdan geçmeden hakikate dönüşmez.

Bu eser, tarihi fiil olarak, insanı bu üç kapıdan geçerek hakikate ermeye gayret eden yükümlü olarak tanımlar.

Nesiller, insan topluluklarının öncüleri olduğu için bu eserin ana konusudur.

Tarih, nesil ve kapı, bu üçlü yapının veçhidir. Bu üçlü yapının tarihsel karşılığını anlayabilmek için nesilleri belirli aralıklarla tasnif etmek gerekir.

Bu isimlendirmeler slogan değil, sosyolojik okumadır.

Aşağıda ifade edeceğimiz tarih aralıkları, merkez çeper sistem kırılmalarının zaman içindeki izdüşümüdür.

1600 ile 1800 arası Atıl Nesil dönemidir.

1800 ile 1900 arası Algı Nesli dönemidir.

1900 ile 2000 arası Ani Nesil dönemidir.

2000 sonrası Atak Nesil dönemidir.

Bu tasnif, merkez çeper sistem kırılmalarının tarihsel karşılığıdır. 2030 sonrası ise henüz adı konmamış yeni bir eşğin başlangıcıdır. Başlangıçlara hazırlıksız yakalanmamak adına tarih, bu eserde yine gelecek biliminin aleti olacaktır.

Atıl nesil, merkezin ne olması gerektiğini sorarken merkezin kayboluş sürecine de tanıklık eden nesildir. Algı nesli, etrafında olup biteni anlamaya çalışırken kendi çeperini kaybeden nesildir. Ani nesil, her şey birbirine girdikten sonra ne sistemle ilişkisini koparabilmiş ne de sistem içindeki yerini belirleyebilen nesildir. Atak nesil ise merkezi, çeperi ve sistemi tanımlayamayacak hâlde fiiller üretmeye başlamış nesildir.

Yeryüzündeki her şeyin merkezi, çeperi ve merkez ile çeperin oluşturduğu varlık alanının başka şeylerle ilişkisi vardır. Merkez olmadan kimlik yoktur, çeper olmadan birlik yoktur, ilişki olmadan hakikat yoktur. Merkez ve çeper olmadan hiçbir ilişki anlam bulamaz.

Bu kitap; insanoğlunu merkeze alarak bireyin kendi merkezini bulmasını, toplumun çeperini korumasını ve insanlığın

dış dünya ile bağında hakikatle bağını korumasını hedefler. Bu kitap, insanın merkezde olduğu, toplumun çeperi oluşturduğu ve âlemin gerçeğiyle yüzleştigi yol haritasıdır. Bu noktada kitabın başından sonuna her mesele bu üç esasa göre ele alınacaktır.

Merkezde insan, çeperde toplum ve her şeyi kuşatan âlem gerçeği kavramakta bizlere yardım edecektir.

Lazım olan değişim sürecini evvelinden bilebilmek, yapılması gerekenler için hazırlanabilmek, bilgi ve hazırlık çerçevesinde dünyayı hazırlayacak niteliğe sahip olmaktır.

Gazze’de yaşananlar, bu süreci çok daha hızlı biçimde ele almamız gerektiğini göstermiştir. Bu zulüm, neslin değişim hızının artık ahlaki eşikleri de aşmaya başladığını göstermektedir.

Filistin’in işgal sürecinde dünya, Birinci Dünya Harbi sonrası gerçekleri hazmetmeye çalışıyordu. Filistin’deki işgal soykırımı dönüştüğünde, İslam Dünyası kendi varlığını delillendirme çabasındaydı. Medya bu gerçekliği göstermediği gibi bu bilince erecek zihinler de kirlenmiştir.

İnsanlık tarihinin zihin kurgusu, gerçekleşen olaylar ve oluşan olgular karşısında verilen tepki ve tepki sonrası adanmışlıklarla ölçülebilir. Ölçülebilen bu alanda gerçekleşen ivme değişimi, nesil döngüsünün ölçüsünü belirler.

İnsanlık tarihi yalnızca bireylerin yaşam hikayelerinden ibaret değildir. Tarih, nesillerin birbiri ardına sahneye çıktığı ve değiştiği büyük toplumsal serüvendir. Her nesil; kendinden öncekilerin bıraktığı izlerle şekillenir, ardından kendi şartlarıyla yeni izler bırakır. Bu izler bazen ilerlemenin yolunu açar bazen de durağanlığın zincirini güçlendirir. Nesil döngüsü, tarihin en sessiz fakat en güçlü kanunudur.

Nesil değişimi ise toplumsal değişimin en belirgin ölçüsüdür. Ortalama yirmi beş ila otuz yılda bir yeni kuşak sahneye çıkar. Her yeni nesli, önceki kuşakların olumlu olumsuz tecrübelerinin, yaşanan sosyal ve siyasi değişimlerin, teknoloji alanındaki gelişimlerin etkilediğini biliyoruz.

Her değişimin getirdiği ana kırılımların zaman içinde hızlanması ise nesil değişiminin değişim süresini kısaltmaya başladı. Bugün kuşakların tanımlanmasında kullanılan harflere kızanlar olsa da geçmişe nazaran gelen kuşaklar öncekilerden daha hızlı ayrılmaktadır.

Nesillerin değişim hızı tarihe yön veriyor, tarih nesillerin fiilleriyle nerede değişeceğini bizlere gösteriyor. Her nesil bu sürecin içinde doğup büyüye bile önceki neslin mirasını vekaleten üzerine alıyor.

Bazı dönemlerde değişim yavaşlar, nesiller geçmişin mirasını korumaya yönelir. Bazı dönemlerde ise değişim hızlanır, nesiller bir ömür geçmeden bambaşka dünyaların içine doğar. Toplumsal değişim yalnızca zamanın geçişiyle alakalı değildir. Zaman akar ancak değişim; değerlerin, inançların, kurumların ve üretim biçimlerinin yeniden kurulmasıyla gerçekleşir.

İbn Haldun'un dediği gibi, "Bir milletin coğrafyası onun kaderidir." Bu sözle, coğrafyayı seçemiyor olmanın getirdiği kısıtlar değil, coğrafyada önümüze dökülecek fırsatların varlığı işaret edilmektedir. Varlığın kıstası olmasa yarına intibak etmek mümkün değildir.

Yeryüzünün şartları değiştiğinde, nesillerin hayatı da değişir. Toplum değiştiğinde aile yapısı farklılaşır, iktisadi düzen yeniden şekillenir, düşünce ve inanç yeniden yorumlanır. Birey ile topluluk arasındaki bağlar yeniden tanımlanır.

Sosyologların ifade ettiği gibi nesil sadece belirli yaş aralı-
ğındaki gruba değil, aynı zamanda tarihsel bilince işaret eder.
Dönemin şartlarını paylaşan insanlar, benzer tecrübeyle büyür
ve benzer duyarlılık kazanır. Karl Mannheim'ın modern tanı-
mıyla bu, tarihsel birliktir. Tarihsel birliklerin hızlı oluşması,
hızlı bozunumların işaretçisidir.

Gazali “İnsanlar babalarından çok, zamanlarının çocuklarıdır.”
derken, nesillerin çağın şartlarına göre değiştiğini hatırlatır.
Hatırlatma mecburiyetinde olmayan İslam Düşüncesi, hatıra
taşlarını koyduğu yerlerde yarının yolunu çizebilmiştir.

İslam Düşünürü; Batı felsefesinin söylencesini takip etmez,
karşıt argüman kurmaya vakit ayırmaz. Kurulduğu iman
mecrasında yarının olgusunu bugünün pratiğine taşıtmaktadır.

Tarihi inceleyenler; toplumların tıpkı organizmalar gibi
doğduğunu, büyüdüğünü, olgunlaştığını ve çözöldüğünü
ifade eder. Auguste Comte ve Émile Durkheim bu hakikati
Batı sosyolojisinde dile getirdi. Oysa çok daha önce Farabi,
“Toplumun düzeni bozulursa, bireyin düzeni de bozulur.”
diyerek toplumsal değişimin bireysel hayata doğrudan etkisini
vurgulamıştı.

Abdulkadir Geylani, nesillerin bu meydan okumalar
karşısındaki tutumunu şöyle dile getirdi: “Zamanın getirdiği
imtihanlara sabırla karşılık ver; sabırla direnen topluluk ayakta
kalır, sabrı terk eden ise çöker.” Bu söz, değişimin sadece dış
şartlara bağlı olmadığını, aynı zamanda nesillerin iç direncine
de dayandığını gösterir.

Değişim özellikle belli dönemlerde hız kazanır. Büyük
savaşlar ve yıkımlar, nesilleri kısa sürede bambaşka kimliğe
büründürür. Bir nesil çocukluğunu barış içinde yaşarken,

gençliğinde kendini savaş meydanlarında bulur, yaşlılığında yeniden kurulan düzeni görür. Teknolojik sıçramalar da aynı etkiyi yaratır.

Yeni icatlar toplumsal hayatı kökten değiştirir, alışkanlıkları sarsar, ilişkileri yeniden kurar. Büyük fikir akımları nesillerin inanç ve değer dünyasını değiştirir. Ekonomik krizler toplumun alıştığı düzeni yıkararak, toplumu yeni arayışlara sürükler.

Değişim sürecinin yavaşladığı dönemlerde toplumlar istikrarı korur ama yenilik üretmez. Değişim sürecinin hızlandığı dönemlerde toplumlar sarsılır ama yeni imkânların kapısı aralanır. Bir nesil huzur içinde olup durağan kalabilir. Başka bir nesil ise çalkantılarla büyür ama tarihin yönünü değiştirebilir.

Toplumlar zamanla değil, değişimle yaşlanır. Nesil değişmediği sürece tarih yenilenmez. Nesil yenilenmediğinde, toplum da geleceğini kaybeder.

Yenilik, bir toplumun ana değerlerini reddetmesi demek değildir. Yenilenme, toplumun karşısına çıkan problemlere çözümler geliştirebilme kabiliyetidir. Bu kabiliyet, aynı zamanda tarihsel süreç içerisinde medeniyet inşasını sağlar. Medeniyet, temel değerler üzerinde sebat edebilmektir.

Aşağıda ele alacağımız nesiller ve bu nesillere verdiğimiz isimler, önümüzdeki zaman diliminde atmamız gereken tohumları oluşturan gençlerimizin, 1800'lü yıllardan bugüne kadar geçirdiği tüm süreçlerin özetleri olarak akılda kalması için tasnif edilmiştir. Elbette bu tasnif; tarih, ekonomi ve sosyoloji alanlarında farklı biçimlerde yapılabilir.

Tarihin içinde değişen ve tarihi değiştiren nesil kavramının sosyal karşılıklarını tarih aralıklarıyla bölmek, yapacaklarımızı anlamak için önem arz eder.

Düşünen insanlar, niyetlerini ortaya koyabilmek adına en yakın iki yüz yılı sistemsal olarak bölebilen ve onların her birini anlamlandırabilenlerdir.

Kur'an-ı Kerim'de bize verilen hikmetlerden biri de tarihin gelecek bilimi olduğudur. Geçmiş kavimlerin başından geçenler, Ümmeti Muhammed'e yol gösterir. Tarihi, gelecek biliminin aleti olarak kullanabilmek için, üzerinde süreçlere bağlı tasnif, bilimin ortaya koyduğu niteliklere göre yapılmak zorundadır.

Başlangıçta teorik ve karmaşık gelen detayları en basit ve yalın hâle getirdikçe, niyetlerdeki hatalar kendini göstermeye başlar.

Bugünden geriye doğru bakıldığında, 1600'lü yıllardan itibaren gerçekleşen bütün olayları 2030'da atmamız gereken tohumlar penceresinden ve nesil gerçekliği üzerinden değerlendirildiğimizde, ciltler dolusu teorik ve tarihsel birikimi en yalın hâliyle ifade etmek mukaddime için gereklidir. Bu gereklilik, İslam Dünyası'nın gelecek niyetini ortaya koyacak zemini yaşanabilir ve anlaşılabilir çerçevede kurmayı mümkün kılar. Bu zemini anlayabilmek adına 1600'lü yıllara geri gidelim.

Bu tarihler İslam Dünyası'nın Batı karşısındaki gelişim sürecinde ivmesinin gerilemeye başladığı dönemlerdir. Siyasi ve ekonomik olarak göreceli üstünlüklere rağmen nesillerde sosyal değişimin başlangıcı bu döneme denk gelir.

Değişim, tarihsel süreçte en iyiye ulaşma çabası şeklinde ifade edilen, her seferinde iyi ile kötünün mücadelesi olarak karşımıza çıkan olgudur. Bu tarihlerden itibaren nesil değişimlerinin ivmesi, bize sahnedeki nesli değil, sahneye çıkacak nesli nasıl anlamak gerektiğini gösterecek.

İşte bu teorik ve düşünsel dönemin ardından, 1600–1800 yılları arasındaki Atıl nesil sahneye çıkar.

Bu iki yüz yıllık dönem, kırk beş yıllık aralıklarla dönüşümün yaşandığı ancak genellikle bekleyişin ve durağanlığın hâkim olduğu dönemdir. Batıda bu dönemin ilk nesilleri Avrupa’da yaşanan din savaşlarının ağırlığını taşıdı. Otuz Yıl Savaşları milyonlarca insanı yoksullaştırdı, şehirleri harap etti. Muharref din adına verilen mücadele sonucunda dinî otorite zayıfladı. Yeni bir dayanak arayan insanlar gözlerini bilime çevirdi.

Kilisenin baskıcı yapısı, Avrupa’yı medeniyet arayışına itti. Bu süreç, onları atıl arayışa mecbur etti. İslam Dünyası’nın yüksek medeniyeti ile engizisyon arasında sıkıştılar ve çözümü dinlerini yenilemekte aradılar. Düzen buna izin vermedi ancak bilimsel inanç, Hristiyanlığın muharref inancına karşılık söylenebilecek en iyi söz olabilir.

Atıl neslin söylemi, bilimsel devrim olarak öne çıkmaya başladı. Galileo’nun teleskobu gökyüzünü, Newton’un ilkeleri kâinatı yeniden okunur hâle getirdi. Bu sadece bilim değil, zihniyet devrimiydi. Hakikat kilisenin kürsüsünde değil, doğanın yasalarında aranmaya başlandı.

On sekizinci yüzyıla gelindiğinde aydınlanma düşüncesi nesilleri etkisi altına aldı. Voltaire, Rousseau, Montesquieu ve Kant gibi isimler otoriteye meydan okuyan fikirler geliştirdi. Toplumun kalbine işleyen bu fikirler, bireye kendi aklını ve vicdanını merkeze almayı öğretti.

Yüzyılın sonuna doğru Sanayi Devrimi gerçekleşti. Buhar makineleri, tekstil tezgâhları, kömür ocakları Batı toplumunu kökten değiştirdi. Köyden kente akan nüfus yeni sınıfların oluşmasını sağladı, üretim şekilleri farklılaştı.

Artık Avrupa yalnızca kıta değil, dünyanın merkezinde kendini yeniden konumlandırmaya çalışan güç olmak istiyordu. Elbette, Batı dünyası bilim alanındaki bu gelişmeleri tek başına sistemi ayakta tutmak için yeterli görmedi. Her biri için daha fazla paraya ihtiyaç vardı.

Batı dünyası, 1600'lü yılların başından itibaren sömürgecilik yolunu bulmuştu. İmtiyazlı şirketler kurulmaya başladı. Küresel anonim sermaye modeli yavaş yavaş hayata geçti. Ticaret yasaları ile devlet kurulması ve denizcilik alanındaki gelişmeler bu sömürgeciliği destekledi.

1600 ile 1800 yılları arasında geçen süreçte neslin atıl kapasitesi ile sömürgeci anlayış inşa edilmeye başlanmıştı. Zenginlerle fakirler arasındaki farklılık, bu kez sömürenlerle sömürülenler arasındaki farklılık üzerinden inşa edilmeye başlanacaktı.

Bu süreç, Osmanlı tarafından net olarak görülememiş ve bu sömürgecilik sürecinin olumsuz etkilerinin varlığı genel itibarıyla gözden kaçırılmıştı. İslam Dünyası'nda aynı dönemin nesilleri farklı seyir izledi. On yedinci yüzyıl, Osmanlı toplu-munda, klasik düzenin görünürde sürdüğü ancak iç yapının aşınmaya başladığı dönemdir.

Celali İsyanları Anadolu'da üretim ve güvenlik dengesini sarstı. Tımar sistemi çözülmeye başladı, iltizam yaygınlaştı ve taşrada yerel güç odakları güç kazandı. Devlet merkezi otoriteyi korumaya çalıştı, fakat merkez ile taşra arasındaki bağ zayıfladı. 1683 II. Viyana bozgunu ve 1699 Karlofça Antlaşması ile Osmanlı ilk kez büyük ölçekli toprak kaybını resmen kabul etti. Fetih psikolojisi yerini savunma refleksine bıraktı.